

Rózsássy Barbara: Stádium Kiadó,
Fekete-fehér fénylés 2014.

Az ember életében vannak nagy ünnepek. A *Fekete-fehér fénylés* című verseskötet megjelenése számomra az. Nagy ünnep. Miért? Mert ebből a válogatott verseket tartalmazó könyvből kiviláglik a fiatal költő, Rózsássy Barbara kristálytisza arca. Azért is az öröm, mert íme a kortárs magyar líra folytatása! Sugárzó karakterrel. Mély benső átéléssel. A tenger fölél kifeszített – lehet-e a lélek híd? – nyugalommal. A nyugalommal, amely minden részében izzik. A félelem sátora és a magány sötétbe vivő kőlépcsője ettől lesz fehér. A poéta kedvenc szavával – a *fényléstől*.

Gondolhatjuk, a versekbe emelt reneszánsztól – a lírát és a piktúrát megidéző Itália-élménytől – van ez az izzás. Attól is, de még inkább attól a lírikus vérvé vált létélménytől, amelyben a huszadik-huszonegyedik század *komoran* dübörgő valósága – szelleme és mocska – át van itatva (hogyan megtisztuljon?) Dante és Mantegna, Giotto, Caravaggio, a szépség pokoljáróinak küzdelmével. Azzal a gyógyírként ható, a tollat és az ecsetet *szabadítóként* kezelt cselekedettel, amely *visszalélegzi* ember és Isten csatájából a kozmikus térbe hullott darabokat: az emberségünk fölnövésében szerepet játszó igazságkereső maszkokat, s nemkülönben a magába burkolódzó lélek intim pillanatait. Ez utóbbiról sosem a gyóntatószékben, mindig csak a versben lehet számod adni.

Rózsássy Barbara jól tudja ezt. Ezért vív magával – ének csatája a szikrázó porondon – személyiségmegjelölő harcot. Harcot, amely a rejtezés ellenére is föltöri a magány burkát. Szerelmet és szeretetet képzeli, nem akármilyen sátor, kínzó félelmei fölé. Az *éjszaka poklából* úgy szabadítja ki magát, hogy az álomkalandra induló, többnyire forró test – a *Találkozás Arthur Rimbaud*-val című ciklus az *időtlen szerelem* mint boldogságélmény foglalatában érzékletes pontossággal híreli, hogy mily csinos a „völegény” – a *tükör-játékban* (öt nézem, magamat látom!) egy pillanatra megnyugszik. „Mutasd magad bennem, mint fény magát az árnyak! / Téged árnyammal is fénybe borítanálak, / Hold, Nap úszna velünk! // Fűben hagyott illatát levetett ruhádnak / magamra öltöm, belőle készítek ágyat, / hol időtlenedünk” (*Időtlen*).

Tökéletes hang. A *Suttogással telt szoba* (1998) szerzője – az érzelmi toposz benső vihart kavart – már érzi a „versen” túli vers (az igazi vetkezés) fölé-

nyét. Igaz, hogy ekkor még „üveg-
ből van a csönd”, és a rejtekezés pánceleja néha meghasad. Talán ezért is maradt ki a kötetből az éjt gyönyörlopóként vizionáló az *A szerető*. Pedig, ha eme bimbózó őszinteségnek – a szómármese – megleljük indítóokát, közelebb kerülünk a későbbi *líra-ént* egy másik, ám ugyanazon töről fakadt líra-énnel fölkavaró versek (maszkos örömtáncok, tükörjátékok) összetett világához. A lépcsők, vagyis az énmegvallások fokozataihoz. „Ruhám szegélyét megérinti az éjszaka, / ahogy kilépek az ajtón. / Két keze lassan csúszik fölfelé / a csípőmíg, / és beleolvadok mélyfekete csöndjébe.”

Az egyszerű és bonyolultabb tükörjáték arra mindenképpen jó, hogy kinyílják a képzelt vagy valószínűs „pokol” megannyi ajtaja. Döntülés helyett sóhajokkal, finom (néhánykor a másikat is érintő) önvesszőzéssel. Szerelmi társként való fölajánlkozással, Róma tereit, Padova élni-tanulni segítő egyetemét, Dante szellemét és a halhatatlan vásznakról lelépő testeket körülölelő mosollyal. A narcisztikus, minden kimutatott oldaláról szerethető én líráradása – mindenkor a formafegyelem bűvöletében – olyan gazdag, hogy az álarc *élenkítő gesztusában* ott a fázó, társra vágyó lélek megannyi tulajdonsága: hajnali gyönyöre és az estétől a reggelig tartó *út* keserve.

Rózsássy Barbara számára a vers a kibeszélés temploma. Megbillent vagy épp erős hangsúlyok harangszava. Égi s földi oltár, amelyen „úrfelmutató” – a saját urát kereső – gesztusként az érzelmi kivetülés dominál. Ebben az önfeltárásban mindig hasad a lelki drapéria, valaminő önmagát fölosztani igyekvő *krisztusi* póz is benne foglaltatik – „Hullok, mint a pelyhek, / most havazás vagyok, / fogj kezembe kelyhet / – magamból így adok” (*Havazok*) –, és Ofélia (időjáték, klasszikus szerepcsere) folyóparti töprengve vágyakozó szava is: „Ne ismerj fel idegen, menj tovább. / Ne szólj, most nem akarok beszélni. / Meglásd az új tavasz színei majd / feledtetik veled e mély csendet. / Mikor a hársfa-alléig kiérsz, / s átjár a meleg fény: egyre érzed, / mily nehéz lett volna a magányom / veled megosztani e furcsa színt, / távol a város rengetegétől. / Engem titkos csónakjába ültet, / ringat a kitért ölü pillanat / – ha tudnád: én ekkor kezdek élni” (*Duna-part, csend, magány*).

Aki nem érzi a nem kevés erotikát sugalló „kitárt olú pillanat” titkát – befogadni, befogadtatni –, annak a tükör-valóság („De sejted-e vajon te is, én vagyok”) mint metaforikus hiány („Szeretők: ruhád gomboló két kezéd” – *Fürdés, eső után*) éppúgy érzéketlen, csak személyiség-pótlékszerű megidézés marad, mint a golgotai sötétben megvillanó keresztről való levétel kívánalma. Ez utóbbi, vagyis a *Torzó* személyiségképe – az ég kútjába való zuhanással – attól izgalmas, hogy éppen a címmel ellentétes aréna vall a lírikus mindenség-vágyban fogant teljességigényéről.

„Aki téged gyógyít, nem születhet halva. / Benned van a hóhér, a bárdkezü szajha; // benned hull a hamu, ahogy felégeted / magad-simogató, fűszál-finom kezéd. // Addig szorítanak ólom-sarokvasak, / amíg a nagy égbolt szemedben széthasad, // amíg a testedből ki-préselnek téged / – fordított zuhanás kerozinja éget. // Ahogy lábad előtt fekszik kiterítve, / nem is halottad az: ottfelejtett inge... // Kiáslak a sárból, vonszollak fogammal, / te szétzúzott testű, külvárosi angyal. // Te lebárdolt fejú, kettévágott torzó, / szemed magját csipnénk, légy csak mégis Gorgó? // – Aki engem gyógyít, nem születhet halva, / arca legyen tükröm: a mindenség arca. // Tenyeremből húzd ki belévert szöged, te, / gyere, Isten, vegyél újra az öledbe.”

Minden a dal, a vers megszületése érdekében íródik. Alkotás-lélektani rejtély, hogy mi és hogyan kerül előtérbe. Ezért is az alakváltogató, versbeni bújócska nem más, mint én-föltáró, a líra-én sokarcúságát mutató jellem-példatár. Paradox, *rejtezve rejtezetlen* megvallása, csupán nő beszélhet így a születésről, maga a kínban fogant gyönyör. A mítoszi mezőkről is gyarapodó világmegváltó gesztus mégsem a történelemre irányul – Illyés jól mondja a *Ditirambus a nőkhöz* című versében: „nem a vezényszó: Rohamra! s Imához!, / Hanem a megfordított vánkos” –, hanem az önmagát megőrizni akaró költő álomvalóságára. Ideemelve a tanítómester, Kárpáti Kamil találatát: a hang, a személy, a habitus *nemességére*.

Az *Alkonytól hajnalig* a tiszta hit, a romlással szembeni áhítat csöndburka: mikor kipattan belőle a megszülető – az akarva-akaratlan minden káosz ellen protestáló fénysugár –, előttünk a megszenvedett arc, és minden *megszzenvedett fájás* (asszonyi gyönyör) megdicsőülése. „tükrömből ahogy visszaneézne rám, / egy vagyok veled, Szfinx-arcú magány. // Most boríts el vágy, halhatatlan, / új fényre fürdök a sugaradban; // te nézz ki belőlem Nofertiti, / zúgjanak éned időtlen sejt-éjei; // múltad ha testemen átzu-

bog: / örök szép, egy veled, a jövő vagyok. // Alkonytól hajnalig megkötözöm magam / – minden éjszaka bennem fogan. // Kihordlak kínok közt meggyötört testtel / – nélkülem nem születesz meg, reggel. // Indulok Napból lett sugár-fogattal, / – lábam elé térdelj, dal, gyerek-hajnal.”

A „beleolvadás” is, miként későbbiekben a „fénylés” és a ki tudja, hány variációban – szabadság-metaforaként (?) leget hasító kitörésként vagy a Pegazustól elirigyelt örökségként (?) – funkcionáló „szárnyalás” kitüntetett szó lesz. Az én-formáló bűnmegvallás úgy válik a *vers-confiteor* részévé – elhallgatott titkok, sejtelmek, kívánások, szerelmes izzású női praktikák vannak a kalodában –, hogy rítusszerűen, ám a kínzó csöndben a magány, az egyedüllét kését megforgatva kitárul a személyiség. Ez már nem „babaház”, jóllehet többször is említetik a gyerekkor oázisát szimbolizáló „kék kislány-szoknya”, hanem a legdrámaibb én-kereső játék. Amelyben a helyszínek, maszkok, élők és holtak ugyanannak a Paradicsomnak – énektől dúsult éneknek, kicsapongó emlékezetmorzsáknak, a misztika hártáit előbúváruló *titoknok* meséinek stb. – részei, amelyből az éléshez – és a *fényléshez!* – szükséges oxigén kinyerhető. Szellemükben és megjelenésükben elegáns *lovagok* és *úrhölgyek* csipkézik a századok kacskaringóit magában foglaló utat, nyújtanak az átszellemítés folytán *életet s maszkot*, s a kitörni vágyó, s ezért – paradox – legtöbbször *önmagába* beköltöző lírikusnak menhelyet. Dantétól Babitsig, Petrarcatól Kárpáti Kamilig és a fotóművész Gíig, Caravaggiótól Daliig és Gaál Imréig, Giottótól Rimbaud-ig, Follinus Annáig és Nagy Ciliig húzódik a *szépségtermők* sora. A bársony éjben *ária* hangzik föl a mélyből az angyali magasba – a versek zeneisége külön tanulmányt érdemelne –, s amikor a poéta a zene hatalmának áldoz, lelki rugóit simogatón nyugtatgatja.

Végtelen egyszerű kérdésben van a titok nyitja: „csupán az a kérdés, / látod-e a fénylést” (*Hajnali hallali*). Itt is a megszülető, vagy születendő *hajnalhoz* tapad – mit tapad? vele egy – az én-megújítás, éncserebere, a harlekini fölényvel benyelt könny, az éjszaka átoksivatagában megdidergő magány megannyi formája. Mindezt a „csúffá tett szép, husáanggal vert képzelet” hívja elő (*A San Giorgio dei Greci templomban*). És hiába a Pokol körének támadása, a bizonyosság örök: „Egy vagyok öröktől önmagammal, / ó halhatatlan: kín a kínok között.” Ez utóbbit látván megint csak a *Hajnalig* nyújtózik a képzelet.

De a körkörös *séta* sosem stadionnyi, csupán a szabadságvágyban izzó bensőt mozgatja. A *lelakatolt lakat*nak kulcsot kínálván. „Önmagadtól is csak önmagadhoz érhetsz, / ne képzeld kívüled szabadságot. / Ki szembenézni képtelen, az a vétkes, / nem az, aki szabadulni vágyott.”

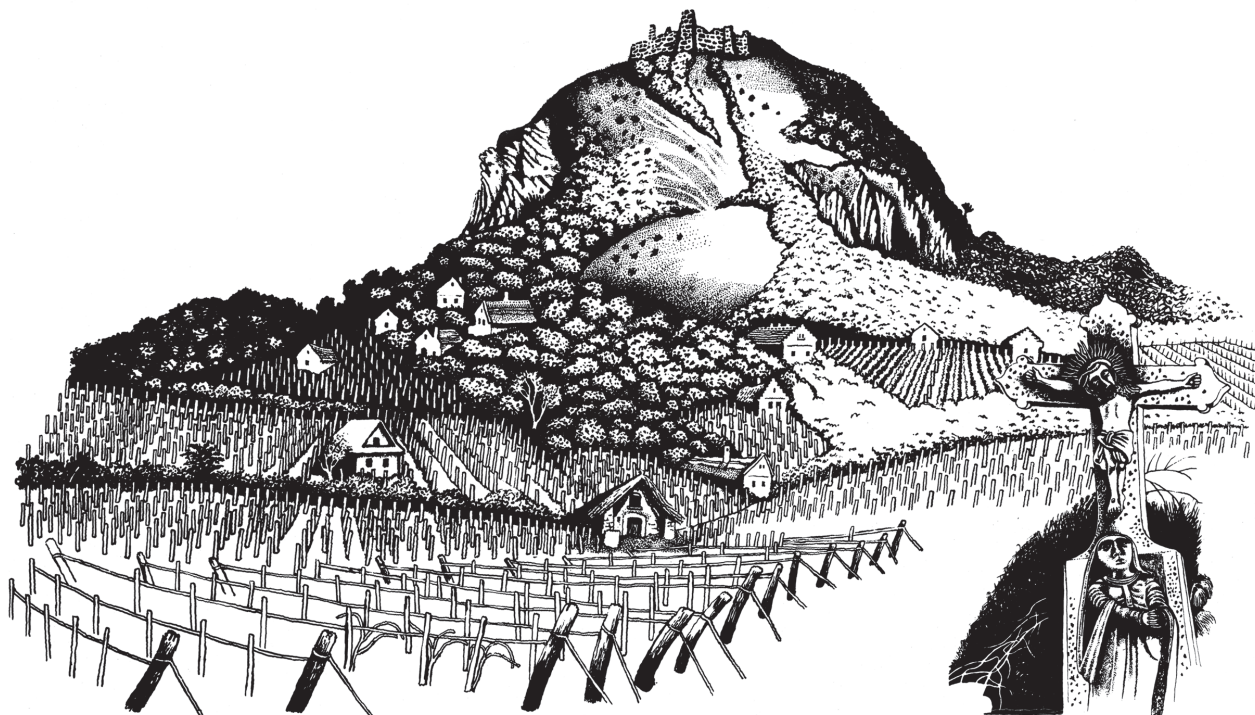
A filozofikus, a versformákat kitűnően kamatoztató érzékeny *én-kifejtés* egy kamasz lány álmodozásából indult – az csak természetes, hogy a költő (aki mellel kritikusként is) behatóan ismeri a szakmát –, és a fiatal nő *önmeghatározó* költeményeiben mint tisztaság-példázatban landolt. Bármilyen kínzó is a magány, burka éppen az erotikus sorok – képek – által szakadt föl. Íme egypár az ilyen jellegű, nagyon is a személy derűjét és kellemvilágát elénk hozó „incselgésekből”: „a meztelen holdfény / magához húz” (*Szárnyacsattogás*); „Szoknyám térdem fölé csúszott, és a friss fű / üde zöldjével combom hajlatát foltozta / ahogy lehevertem, s száját a nap rányomta” (*Kóborlásaim*); „Csipőmön kezedre levél téved. / Így melegíts föl, tűz legyél – énem! (*Kezetre levél*); „Tárt ablakon át langyos / szél sodorja combjaim közé / a fák csillagsugarú ölet / s az illatát” (*A gyümölcsfák*); „be-

lémköltözött a kalászzizegésű csend, / kigombolta selyemfodrá, fehér ingem” (*Fűrezgés*); „Isten, te engem így szeress, / ha már ágyamba fogadlak. / Lángolj tegnap: testben a test / – túlélőt, tarts meg magadnak” (*Ami vágy volt*).

Az időrendet tekintve a fejlődés vonal könnyen fölrajzolható: legkevesebb, érthetően, az első kötetből emeltetett ide, de a többi könyvből származó líradarab egyazon szintet sokszorozza. Valójában, ha a bemutatkozó könyv némely versétől eltekintünk, Rózsássy Barbara tüneményes költészetében nincs is fejlődés. Kezdetek óta ugyanaz a *világoló* mélység, briliáns formafegyelem, invenciózus lélekfaggatás jellemzi.

Szonettkoszorújában, talán leghatásosabb líra-megnyilvánulásában (*Belőlem nyílt leander*) ott van a költő titokkal teli lény, amelyet csak erősít a Róma, Velence, Padova fényétől ittasult „lány” aurája. „Tiszta vagyok, mint ki sosem volt halott. / Nem szennyezhette bőröm fekete föld. / Akin az isteni kéz nyomot hagyott, / újszülött Vénusz, köré tengere nőtt. // Minden asszonyt egyszerre ölelsz velem / – érintésed a mindenségé legyen.”

Szakolczay Lajos

Csobánc (részlet, 2003)